

שתבאר המנה להלן, משום שהפקירום עולי
בכל לכל ישראל.

א-חמ ושניהם **אסורים בדבר של אותה העיר** שהם
דרים בה. מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק
בדברים אלו, ויכולים בני העיר למכרם, ואם
כן, הרי הם כשותפין שיכולין לאסור זה על
זה.

ואיזהו דבר של עולי בכל?

כגון הר הבית, והעזרות, והבור שבאמצע
הדרך, שממנו שותים עולי הרגל.

ואיזהו דבר של אותה העיר?

כגון הרחבה, והמרחץ, ובית הכנסת⁽²⁾,

והתיבה שנותנים עליה ספר תורה לקרות⁽³⁾,

והספרים [ספרי התורה שקורין בהם]⁽⁴⁾.

והכותב חלקו לנשיא.

והגמרא מפרשת שכוונת המשנה היא כך:
מה תקנתן כדי שיהיו מותרים להשתמש

בדברים של אותה העיר — יכתבו המדירים
את חלקם לנשיא, ואז יהיו המודרים
מותרים. כפי ששינונו, שהמדיר את חבריו,
יכול לתת לאחר במתנה, ואז יהיה המודר
מותר בו.

**רבי יהודה אומר: אחד הכותב חלקו לנשיא,
ואחד הכותב להדיוט** — מועיל כדי שיהיו
מותרים.

אלא, מה ההבדל בין כותב לנשיא —
לכותב להדיוט?

שהכותב חלקו לנשיא, מיד כשכתב לו שטר
מתנה, זכה הנשיא — ואין צריך אדם אחר
לזכות עבורו.

ואילו הכותב להדיוט — צריך אדם אחר
לזכות עבורו.

והכמרים אומרים: אחד זה, הנשיא, ואחד זה,
ההדיוט — צריכין לזכות, ואין מועילה
כתיבה לנשיא בלא זכיה⁽⁵⁾.

ומפני מה נקט התנא דווקא "הכותב חלקו
לנשיא"?

3. כך פירש הר"ן. והתוס' פירשו דהיינו
הארון שנותנין בו ס"ת.

4. כך פירש הר"ן. ותוס' פירשו, דהיינו שהיו
רגילים לקנות ספרים משל צבור ללמוד בהם בני
העיר.

5. הקשה הר"ן, לשיטת רבנן, מאי קא משמע
לן מתניתין, הרי שינונו כבר פעמיים שהמודר
וכו' נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה
[אבל לשיטת רבי יהודה קא משמע לן, דאינו
הנשיא צריך לזכות?]

ותירין, דקמ"ל דאף שאותו אדם שכתב חלקו

[ויקרא כז כח]. ועיין בדברי הר"ן בתחילת פרק
ראשון בביאור החרם האמור שם!

2. כתב הר"ן, שעל כרחך שמשנתנו כשיטת
רבנן היא, ולא כרבי אליעזר בן יעקב, שהרי
אמרינן לעיל שבית הכנסת — כחצר שאין בה
דין חלוקה. וכיון שנפסקה ההלכה לעיל כרבי
אליעזר בן יעקב — ליתא למתניתין דידן.

ותמה על הרמב"ם, שפסק [בפ"ז מהלכות
נדרים הל' ד' ה' ו'] כרבי אליעזר בן יעקב, ופסק
גם את משנתנו. וכבר השיג עליו הרמב"ן
בהלכותיו, היכי מזכי שטרא לבי תרי!

מעשה היה באחד בבית חורון [שם מקום], שהיה אביו נודר [מודר] הימנו הנאה, והיה הבן משיא את בנו, ורצה שיבוא אביו לסעודה. אלא שלא היה יכול להזמין, לפי שהיה אביו מודר ממנו הנאה.

ואמר המדיר לחברו: חצר וסעודה נתונים הינן לפניך [כלומר, נתונים הם לך], אלא כדי שיבא אבא — ויאכל עמנו בסעודה.

אמר חברו: אם שלי הם — הרי הם מוקדשין לשמים!

אמר לו: וכי נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים? הרי נתתי לך כדי שיוכל אבי להשתתף עמי בסעודה!

אמר לו חברו: וכי נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומתריצין זה לזה, ויהא עון תלוי בראשו [על עצמו אמר כך]?

אמרו חכמים: כל מתנה, שאינה קנויה למקבל בצורה כזו שאם הקדישה תהא מקודשת — אינה נחשבת מתנה⁽⁶⁾.

גמרא:

ותמהינן: וכי דרך המשנה להביא מעשה לפתור את דבריה הראשונים?

והרי בתחילת המשנה שנינו שיכול לתת לאחר לשום מתנה, ואז יהיה המודר מותר.

לא דברו בנשיא — אלא בחוה. שאין דרך להקנות לאדם אחר, מפני שהמקנה חושש שיאסרנו אותו אדם עליו. לכן כותבין לנשיא, שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות.

רבי יהודה אומר: אין אנשי גליל צריכין לכתוב חלקם לנשיא, לפי שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן [עבורם].

גמרא:

ותמהינן: הכותב חלקו לנשיא — אמאי מיתסר?

אמר רב ששת, הכי קתני: ומה תקנתך? יכתבו חלקן לנשיא. וכפי שנתבאר במשנה.

שנינו במשנתנו: רבי יהודה אומר: אין אנשי גליל צריכין לזכות, שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן.

תניא, רבי יהודה אומר: אנשי גליל קנטרנין היו, והיו רגילים להיות נודרין הנאה זה מזה.

עמדו אבותיהם — וכתבו חלקיהן לנשיא, כדי שתמיד יהיו מותרים.

מתניתין:

המודר הנאה מחבירו, ואין לו למודר מה שיאכל, נתנו המדיר לאחר לשום מתנה — והלה, המודר, מותר בה.

מתנה, למרות שאם הקדישה אינה מקודשת, וכדאמרינן בפרק יש נוחלין, מכל מקום שונה הדבר, שהרי שם לשעתה מתנה היא מכל מקום. אבל מתנת בית חורון — אפילו לשעתה אינה

עדיין משתמש בביהכ"נ כבתחילה, מותר, ואין זו הערמה.

6. אמנם מתנה על מנת להחזיר — שמה

ואיך שונה התנא בסיפא מעשה שאף שנתן לאחר, אסור המודר? (7)

ומבארין: משנתינו הסורי מיהפרא, והכי קתני: ואם הוכיח סופו [סוף דבריו] על תחילתו, שלא נתכוין לתת לאחר במתנה גמורה, אלא רק הערמה היא, כגון במתנת בית חורון, שאמר לבסוף "והינן לפניך אלא כדי שיבוא אבא" — אסור.

אבל אם לא אמר בפירוש, אף שהענין בעצמו מוכיח שלא נתכוין לתת — אלא כדי שיהנה המודר, בכל זאת הרי זו מתנה — ומותר.

ומעשה נמי בבית חורון, באחד דהוה סופו מוכיח על תחילתו, ואמרו חכמים שבכהאי גוונא — אסור.

אמר רבא: לא שנו, אלא דאמר ליה הבן לאותו אדם: והינן לפניך אלא כדי שיבוא אבא. שלשון זה — תנאי גמור הוא, שדווקא על מנת כן נתן לו, כדי שיבוא האב ויאכל.

אבל אם אמר ליה: "שיחו לפניך שיבא אבא", אזי אין זה תנאי כלל, אלא מדעתך, אם תרצה, יבוא אבא ויאכל — הוא דאמר ליה. ובכהאי גוונא — מתנה גמורה היא, ומותר (8).

לישנא אחרינא — אמרין לה את דברי רבא כך:

אמר רבא: לא תימא שטעמא של התנא של משנתינו, דווקא משום דאמר ליה: והינן לפניך — הוא דאסור, אבל אם אמר ליה "הן לפניך שיבא אבא ויאכל" — מותר,

אלא אפילו אם אמר ליה "הן לפניך יבא אבא ויאכל", למרות שבעלמא לשון כזה אינו לשון תנאי, בכל זאת הכא אסור.

מאי טעמא?

משום שסעודתו שהכין לצורך הנישואין מוכחת עליו. שהרי ודאי שאין אדם מכין סעודה לנשואי בנו — ונותנה לאדם אחר! על כרחך שמה שאמר "ויבא אבא", נתכוין לתנאי גמור (9).

מעשה בההוא גברא, דהוה ליה ברא דהוה ב-חח שמיט כיפי דכיתנא [שהיה לו בן, שהיה גונב אגודות של פשתן]. והיה לו עוד בן אחר שהיה מעולה.

אסרינחו האב לנכסיה עליה [על בנו].

אמרו ליה לאותו אדם: ואי הואי בר ברך צורבא מרבנן [ואם יהיה בנו של בנך זה

מתנה, שהרי לא נתכוון הנותן להקנותה כלל, אלא רק שתקרא על שמו, כדי שיהא אביו מותר בה. ר"ן, עיי"ש.

7. כתב הר"ן דאין זה מעשה לסתור ממש, שהרי בסיפא אמר לו "והינן לפניך אלא כדי שיבא וכו'". אלא שמכל מקום, היאך שנה ברישא שמותר, ובסיפא מביא מעשה שמותר,

הרי דרך התנא להביא מעשה לסיוע לרישא!

8. וכדאיתא במס' ביצה, בההוא דאמר: הבו ד' מאה זוזי לפלניא ולנסיב ברתאי, דאמר רבא: ד' מאה זוזי שקיל. ברתיה, אי בעי — נסיב, אי בעי — לא נסיב.

9. כתב הרשב"א, שדווקא כשאמר כן בשעת